

***Open, maar niet bloot: transparantie binnen
Nederlandse politieke partijen***

Dieuwertje Jansen

12-1-2026

Nederlandse Politiek, thesis seminar

Universiteit Leiden

Simon Otjes

Abstract

Transparantie wordt steeds meer gezien als een kernwaarde van goed democratisch bestuur. Onderzoek naar de mate van transparantie en mogelijk verklarende factoren binnen politieke partijen is echter beperkt. Dit onderzoek richt zich op de mate van transparantie van Nederlandse politieke partijen en op factoren die de variatie in transparantie kunnen verklaren. Op basis van de literatuur werd verwacht dat de waarde die politieke partijen hechten aan transparantie, de organisatorische capaciteit en de externe druk van media en/of ngo's, van invloed zouden zijn op de mate van transparantie van Nederlandse partijen. Om deze hypothesen te testen, is allereerst een kwantitatieve analyse uitgevoerd, waarna een kwalitatieve analyse is gedaan ter exploratieve onderbouwing. De resultaten wezen uit dat er in dit onderzoek slechts gedeeltelijk bewijs is gevonden voor de theoretische verwachtingen. Andere factoren, zoals partijleeftijd, ideologie met betrekking tot het politieke spectrum en ledenaantal, zijn echter van significante invloed. De kwalitatieve analyse bevestigde het belang van interne organisatie en institutionele maturiteit en gaf meer inzicht in de manier waarop partijen transparantie vormgeven binnen hun organisaties. Blijkend uit dit onderzoek wordt transparantie binnen Nederlandse politieke partijen bovenal bepaald door institutionele en organisatorische factoren en minder door strategische en normatieve afwegingen.

Introductie

In de afgelopen decennia is transparantie steeds meer gaan gelden als een kernprincipe van goed bestuur, omdat het kan bijdragen aan meer legitimiteit en het helpt om corruptie in te dammen (De Fine Licht et al., 2014; Lindstedt & Naurin, 2010). Door inzicht te bieden in besluitvorming en organisatie kunnen burgers politieke actoren controleren en ter verantwoording roepen, mits deze informatie toegankelijk en begrijpelijk is (Grimmelikhuijsen, 2012; Fox, 2007; Meijer, 2013, p. 430). Transparantie vormt daarmee een belangrijke democratische norm (Fenster, 2005, p. 949).

Deze norm beperkt zich niet tot overheidsorganisaties, maar geldt ook voor politieke partijen. Als schakel tussen burger en bestuur spelen politieke partijen een centrale rol in de representatieve democratie (Schattschneider, 1952, p. 25; Slothuus & Bisgaard, 2021, p. 896; Veling, et al., 2018, pp. 13, 31, 39-43). Vanuit democratisch oogpunt is transparantie binnen politieke partijen wenselijk, omdat openheid over interne besluitvorming en organisatie bijdraagt aan vertrouwen, verantwoording en een sterkere connectie met het electoraat. Transparantie biedt inzicht in hoe beleid en standpunten worden gevormd en is daarmee niet alleen een kenmerk van goed bestuur, maar ook een voorwaarde voor een goed functionerende democratie (Casal Bértoa, Heapy-Silander & Lynge, 2024; Grimmelikhuijsen, 2012; Fenster, 2005). Vanuit die positie worden politieke partijen geconfronteerd met maatschappelijke en institutionele verwachtingen om transparant te zijn over hun organisatie en interne (besluitvormings)processen (Villaplana et al., 2023).

Hoewel transparantie met betrekking tot de overheid veelvuldig is onderzocht, richten deze onderzoeken zich vaak op specifieke overheidsinstellingen of de overheid in haar geheel (Ruijter et al., 2020; Bauhr & Grimes, 2012). Minder vaak richt onderzoek zich op de transparantie van politieke partijen zelf (Díez-Garrido, 2023, pp. 1-2). Onderzoek dat zich heeft gericht op transparantie met betrekking tot politieke partijen concentreerde zich op de Spaanse en Portugese context en analyseerde hoe partijen openheid bevorderen door middelen van transparantie, burgerparticipatie en deliberatie, zonder hierbij expliciet in te gaan op verklarende factoren (Díez-Garrido, 2023, pp. 1-2). Dit onderzoek richt zich op Nederlandse politieke partijen en analyseert de mate van transparantie over meerdere verkiezingsjaren, evenals de factoren die verschillen in transparantie tussen partijen verklaren. Vanuit

maatschappelijk perspectief is dit onderzoek tevens relevant. Onderzoek naar transparantie over interne processen geeft burgers meer inzicht in hoe keuzes en beleid van partijen tot stand komen. Dit is maatschappelijk gezien van belang, omdat het vertrouwen in politieke partijen relatief laag is; 43% van de Nederlanders heeft maar vertrouwen in politieke partijen (OECD, 2024). Door meer inzicht te bieden in de interne werking van partijen draagt dit onderzoek bij aan de mogelijkheid voor burgers om politieke actoren beter te controleren en ter verantwoording te roepen, wat bijdraagt aan het functioneren van de democratie (Grimmelikhuijsen, 2012).

Dit onderzoek richt zich op de vraag: *“Welke factoren verklaren de mate van transparantie van Nederlandse politieke partijen?”*. Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden, wordt eerst het theoretisch kader uiteengezet, waarin de relevante concepten en theorieën besproken worden. Vervolgens wordt toegelicht waarom Nederland als casus is gekozen. In de methodologie komen de gebruikte onderzoeksmethoden en bijhorende operationalisaties aan bod. De resultaten- en discussiesectie biedt een analyse en bespreking van de bevindingen. Tot slot wordt een antwoord geformuleerd op de onderzoeksvraag, waarbij ook de bijdragen en de implicaties van het onderzoek worden besproken.

Theoretisch kader

Definitie transparantie

Binnen het politieke domein worden verschillende definities van het concept ‘transparantie’ gehanteerd. In hun boek zetten Porumbescu, Meijer & Grimmelikhuijsen (2022) enkele definities uiteen. Birkinshaw (2006, p. 189) stelt dat ‘toegang tot informatie een belangrijk component is van transparantie, maar dat transparantie ook draait om het openbaar of onder publieke controle uitvoeren van besluiten, inclusief het vastleggen daarvan’. Daarbij is het volgens Birkinshaw (2006, p. 189) belangrijk dat de besluiten toegelicht worden in het geval dat deze algemene of individuele belangen raken. Florini (2007, p. 5) stelt in haar artikel dat transparantie ‘verwijst naar de mate waarin informatie beschikbaar is voor externen, waardoor zij inzicht verkrijgen in besluitvormingsprocessen en deze eveneens kunnen controleren’. Hoewel het concept ‘transparantie’ geen eenduidige definitie kent, leggen de meeste definities de nadruk op de toegankelijkheid van informatie over de interne processen en prestaties van een organisatie (Cucciniello, Porumbescu & Grimmelikhuijsen, 2017, p. 36).

In dit onderzoek wordt transparantie gedefinieerd als: ‘het beschikbaar stellen van informatie over een organisatie of actor, waardoor externe partijen inzicht krijgen in de interne processen en prestaties van die organisatie of actor’ (Porumbescu, Meijer & Grimmelikhuijsen, 2022; Grimmelikhuijsen & Welch, 2012, pp. 561, 563). De reden dat voor deze definitie is gekozen is, omdat deze definitie operationeel goed toepasbaar is en de nadruk wordt gelegd op concreet meetbare aspecten, zoals het beschikbaar stellen van informatie en inzicht krijgen in interne processen.

Lacune in de literatuur met betrekking tot transparantie

Transparantie met betrekking tot de overheid is uitgebreid onderzocht, zowel op nationaal als op lokaal niveau. Deze onderzoeken richten zich doorgaans op afzonderlijke overheidsorganisaties of op de overheid als geheel (Ruijter et al., 2020; Bauhr & Grimes, 2012; Piotrowski & Van Ryzin, 2007). Onderzoek naar de mate van transparantie binnen politieke partijen komt minder vaak voor (Díez-Garrido, 2023, pp. 1-2). Een onderzoek dat zich hier expliciet op richt, analyseert hoe Spaanse en Portugese partijen openheid bevorderen via transparantie, burgerparticipatie en deliberatie, maar besteedt hierbij weinig aandacht aan de factoren die de variatie en ontwikkeling van transparantie tussen partijen verklaren (Díez-Garrido, 2023). Dit onderzoek speelt daarom in op de academische lacune door expliciet te onderzoeken in hoeverre Nederlandse politieke partijen transparant zijn en welke interne en externe factoren deze transparantie mogelijk beïnvloeden, gemeten over meerdere verkiezingsjaren.

Afweging factoren

Hoewel er meerdere benaderingen mogelijk zijn om transparantie van politieke partijen te verklaren, richt dit onderzoek zich op drie factoren die voorkomen in de literatuur over overheidstransparantie: de waarde die (overheids)actoren hechten aan transparantie, de organisatorische capaciteit en de externe druk (Porumbescu, Meijer & Grimmelikhuijsen, 2022; Ruijter et al., 2020). Deze factoren zijn gekozen, omdat ze de interne waarden met betrekking tot transparantie, de middelen en capaciteiten en omgevingsinvloeden van politieke partijen weerspiegelen. De eerste factor, de waarde die politieke partijen hechten aan transparantie, sluit aan bij de *logic of appropriateness* van March en Olsen (2011, pp. 3, 4, 12-13), waarin politiek gedrag wordt gezien als het resultaat van wat politieke actoren

passend vinden binnen bestaande, geïnternaliseerde normen (Schulz, 2016, pp. 2-3, 9-10). Vanuit dit perspectief dient de eerste factor, de interne waarde, als raamwerk om te begrijpen in hoeverre politieke partijen zelf transparant *willen* zijn. De afweging van de tweede factor is van meer praktische aard. Hoewel een partij zelf veel waarde kan hechten aan transparantie is het een kwestie van middelen, capaciteit en tijd in hoeverre partijen transparant *kunnen* zijn. Tot slot is ervoor gekozen om naast de interne normen en waarden ook te kijken naar mogelijke externe invloeden, die partijen dwingen om transparant te *moeten* zijn.

Factor 1: waarde die politieke partijen hechten aan transparantie

In de afgelopen decennia is transparantie steeds meer gaan gelden als kernwaarde voor goed, democratisch bestuur (Matheus & Janssen, 2020; De Fine Licht et al., 2014; Lindstedt & Naurin, 2010). De overheid en haar organisaties zetten daarom in op verschillende instrumenten, zoals open data-initiatieven, om de transparantie jegens burgers te vergroten (Remkes et al., 2018, p. 285; González-Gallego & Nieto-Torrejón, 2021; Pautz, 2010). Politieke partijen vormen een essentieel onderdeel van het politieke systeem, omdat zij maatschappelijke belangen vertegenwoordigen en deze proberen om te zetten in overheidsbeleid (Schattschneider, 1952, p. 25; Slothuus & Bisgaard, 2021, p. 896; Veling, et al., 2018, pp. 13, 31, 39-43). Doordat zij fungeren als onmisbare schakels binnen het politieke systeem, waarin transparantie steeds meer verankerd is geraakt binnen de overheid en haar organisaties, is het aannemelijk dat ook politieke partijen deze waarde binnen hun eigen organisatiepraktijken hebben geïnternaliseerd. Dit sluit tevens aan bij de *logic of appropriateness* (March & Olsen, 2011; Schulz, 2016, pp. 2-3). Politieke actoren passen hun gedrag aan op basis van hun interne normen en de bredere politieke cultuur, waarbij transparantie als belangrijk principe wordt nagestreefd, omdat het passend en gewenst is.

H1: Politieke partijen die veel waarde hechten aan transparantie zijn transparanter dan partijen die hier minder waarde aan hechten.

Factor 2: organisatorische capaciteit

Naast de mate van aandacht die partijen aan transparantie besteden, kan ook de organisatorische capaciteit van een organisatie de mate van transparantie beïnvloeden. Onderzoek wijst uit dat organisaties met voldoende middelen, capaciteit en kennis beter in

staat zijn om informatie te verzamelen, te verwerken en toegankelijk te maken voor publiek (Porumbescu, Meijer & Grimmelikhuijsen, 2022). Organisaties met beperkte capaciteit hebben daarentegen vaker moeite om de informatie te kunnen openbaren (Meijer, 2013, p. 431; Pasquier & Villeneuve, 2007, p. 157). Bovenstaande inzichten impliceren dat politieke partijen - net als andere (overheids)organisaties - met meer organisatorische capaciteit transparanter zijn dan politieke partijen met minder organisatorische capaciteit.

H2: Politieke partijen met een grotere organisatorische capaciteit zijn transparanter dan partijen met een beperkte organisatorische capaciteit.

Factor 3: externe druk

Organisatorische capaciteit bepaalt in belangrijke mate de mogelijkheid van een organisatie om informatie openbaar te maken. In hoeverre deze informatie daadwerkelijk gedeeld wordt, hangt echter niet alleen af van capaciteit. Organisaties, als politieke partijen, kunnen bewust keuzes maken over welke informatie zij wel of niet delen, waarbij zij transparantie ook strategisch kunnen inzetten, bijvoorbeeld om te voldoen aan externe verwachtingen of druk vanuit de omgeving (Albu & Flyverbom, 2019, p. 24). Externe partijen kunnen namelijk organisaties van buitenaf beïnvloeden om informatie (gedeeltelijk) te verschaffen. Onderzoek van Ruijter et al. (2020, pp. 261, 270) wijst uit dat overheidsorganisaties verschillend reageren op externe druk om transparant te zijn, wat zij omschrijven als *strategic opaque transparency*. Bovenstaande inzichten impliceren dat politieke partijen – net als andere (overheids)organisaties – die meer druk ervaren vanuit hun omgeving, een hogere mate van transparantie vertonen dan partijen die minder druk ervaren. Deze factor kan niet met dezelfde kwantitatieve dataset als de voorgaande twee factoren worden vastgesteld, waardoor deze factor niet als hypothese wordt gepresenteerd, maar als exploratieve verwachting. Door middel van een kwalitatieve analyse is verkend in hoeverre en op welke manier externe druk invloed heeft op de transparantie van politieke partijen.

Exploratieve verwachting factor 3: Politieke partijen die meer externe druk ervaren van hun omgeving zijn transparanter dan partijen die minder externe druk ervaren.

Case-selectie

In dit onderzoek is Nederland gehanteerd als casus vanwege de combinatie van een sterk gefragmenteerd partijstelsel en een hoge transparantiescore op de *Corruption Perceptions Index* (CPI) uit 2024 van Transparency International. Na België kent Nederland het meest versplinterde landschap van de Europese Unie (Wäckerle, 2025). Deze fragmentatie is tevens terug te zien bij het aantal effectieve partijen in het parlement; Nederland telt maar liefst 8,5 effectieve partijen, aanzienlijk meer dan andere EU-lidstaten (zie tabel 1). Een sterk gefragmenteerd partijlandschap impliceert een hoge mate van electorale concurrentie, waarbij politieke partijen zich proberen te onderscheiden onder meer op het gebied van zichtbaarheid en profilering richting kiezers. Binnen een sterk gefragmenteerd partijstelsel kunnen transparantie en verantwoording mee spelen in hoe partijen zich opstellen ten aanzien van hun kiezers.

Tegelijkertijd scoort Nederland hoog op internationale indicatoren voor integriteit en transparantie, zoals de *Corruption Perceptions Index* uit 2024 aantoont (Transparency International, 2024). Hoge transparantienormen in combinatie met een gefragmenteerd partijstelsel zorgen ervoor dat politieke partijen te maken hebben met verwachtingen van openheid. Nederland kan daardoor worden beschouwd als een *most-likely case*, waarin verwacht kan worden dat transparantie een grote rol speelt in het handelen van politieke partijen. Hoewel België een vergelijkbaar gefragmenteerd partijlandschap kent, is toch gekozen voor Nederland als casus. België scoort aanzienlijk lager op de *Corruption Perceptions Index* en kent daarnaast een federaal stelsel, waarin veel partijen bovenal regionaal opereren (Michel et al., 2023, p. 201; Transparency International, 2024). Dit maakt het moeilijk om op nationaal niveau vergelijkingen te trekken tussen partijen.

Europese lidstaat	Transparantie indicator: Corruption Perceptions Index (Transparency International, 2024)	Effectief aantal partijen in parlement (Wäckerle, 2025)
Frankrijk	67	3.7
Polen	53	2.8

Slowakije	49	4.4
Ierland	77	5.5
Spanje	56	4.7
Litouwen	63	4.8
Tsjechië	56	3.3
Estland	76	4.5
Italië	54	5.6
Cyprus	56	4.8
Denemarken	90	7.6
Letland	59	6.1
Slovenië	60	3.2
Portugal	57	2.7
Oostenrijk	67	3.9
Luxemburg	81	4.6
Zweden	80	5.2
Nederland	78	8.5
Finland	88	5.6
Hongarije	41	2.7
Duitsland	75	5.5
België	69	9.7
Roemenië	46	4.2
Kroatië	47	3.5
Bulgarije	43	4.7
Griekenland	49	3.1
Malta	46	2

Tabel 1: CPI-scores en het effectief aantal partijen van EU-lidstaten

Methodologie

Het doel van dit onderzoek is om te verklaren in hoeverre Nederlandse politieke partijen transparant zijn en welke factoren deze mate van transparantie van de politieke partijen beïnvloeden. De mate van transparantie is zowel tussen de verschillende Nederlandse

politieke partijen gemeten als over tijd. De partijen die onderzocht zijn, zijn respectievelijk: BBB, CDA, ChristenUnie, DENK, D66, FvD, GroenLinks, JA21, PvdA, PvdD, PVV, SGP, SP, Volt, VVD, GroenLinks-PvdA, NSC en 50Plus. GroenLinks-PvdA is bij de afhankelijke variabele vanaf 2023 meegenomen als 1 partij, omdat de kandidaten van beide partijen toen gezamenlijk op 1 lijst stonden. Indien beide partijen afzonderlijk mee werden genomen, zou dat een vertekend beeld opleveren in de weging, waardoor is gekozen om de transparantiescores bij GroenLinks en PvdA vanaf 2023 op te geven als *missing values* (9999) en samen te brengen onder een nieuwe partij.

Als startpunt is gekozen voor de Tweede Kamerverkiezingen van 2006, omdat het internet vanaf die periode voldoende betrouwbaar en stabiel werd gebruikt door politieke partijen. Hoewel het internet in 2002 en 2003 ook al werd ingezet naast traditionele media, speelde het in 2006 een veel grotere rol tijdens de verkiezingen. Partijen hadden uitgebreide websites met blogs en links naar andere sociale platforms. Bovendien maakten meer mensen gebruik van het internet in 2006. Het internet werd hierdoor een vast onderdeel van de campagne, en niet slechts een aanvulling (Boogers & Voerman, 2003; Boogers, Voerman & Lucas, 2007). Naast de verkiezingen in 2006 zijn ook de Tweede Kamerverkiezingen in 2010, 2012, 2017, 2021 en 2023 meegenomen in het onderzoek. Tevens zijn alle Europese Parlementsverkiezingen tot en met 2024 meegenomen. Deze momenten vonden plaats in 2009, 2014, 2019 en 2024. Bewust is ervoor gekozen om zowel de gemeenteraadsverkiezingen als de provinciale statenverkiezingen buiten beschouwing te laten, omdat bij deze verkiezingen geen landelijke programma- of kandidatencommissies worden aangesteld, zoals bij de Tweede Kamer- en Europese Parlementsverkiezingen wel aan de orde is.

Er is gebruik gemaakt van een *mixed methods* benadering, waarbij eerst kwantitatief onderzoek is uitgevoerd door middel van een regressieanalyse om het verband tussen de waarde die partijen hechten aan transparantie, organisatorische capaciteit en de mate van transparantie te kunnen vaststellen. Daarna volgde kwalitatief onderzoek om de resultaten nader te verklaren. Door deze onderzoeksvolgorde te hanteren, betreft het een zogeheten *sequential explanatory design* (Ivankova, Creswell & Stick, 2006, p. 5). De eenheid van analyse is elke politieke partij per verkiezingsjaar. De eenheid van observatie zijn de benodigde

documenten van elke partij per verkiezing, zoals verkiezingsprogramma's, begrotingen, (financiële) jaarverslagen en (gearchiverde) partijwebsites.

Kwantitatieve analyse:

Operationalisatie afhankelijke variabele

De afhankelijke variabele, ofwel de mate van transparantie van politieke partijen, is geoperationaliseerd met behulp van 8 indicatoren die zich bovenal fixeren op organisatorische en beleidsmatige transparantie. Deze indicatoren zijn gekozen, omdat zij objectief, consistent en goed vergelijkbaar zijn tussen partijen en over verschillende verkiezingsjaren. Elke indicator is binair gecodeerd. Indien een partij openheid biedt over de betreffende indicator, ontvangt zij een score van 1, wanneer deze informatie niet openbaar beschikbaar is, wordt een score van 0 toegekend. Alle scores zijn eerst verwerkt in een dataset in Excel, en daarna in SPSS. De dataverzameling vond plaats via gearchiverde partijwebsites die terug te vinden waren via WaybackMachine, de actuele partijwebsites en het archief van het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen (DNPP). Daarbij is expliciet gekeken of informatie daadwerkelijk publiekelijk toegankelijk was ten tijde van de betreffende verkiezing en of aan alle voorwaarden van de indicator werd voldaan. Er is bijvoorbeeld gekeken of een gehele commissie werd geopenbaard en niet slechts de voorzitter. De indicatoren zijn als volgt:

1.	Openheid over de programmacommissie per partij, per verkiezingsjaar.
2.	Openheid over de kandidatencommissie per partij, per verkiezingsjaar.
3.	Openheid over de contactinformatie van beleids- of persoonlijke medewerkers.
4.	Openbaarmaking van de procedure voor de totstandkoming van de kandidatenlijst.
5.	Openbaarmaking van een overzicht van neveninstellingen op de partijwebsite, zoals jongerenorganisaties, politiek-wetenschappelijke instituten, instellingen voor buitenlandse activiteiten en andersoortige instellingen.
6.	Openheid over de interne organisatie door het tonen van de partijstructuur door middel van een organogram.
7.	Openbaarmaking van financiële verantwoording van verkiezingsplannen.

8.	Openheid van standpunten en inhoudelijke onderbouwing per beleidsthema op de partijwebsite.
----	---

Tabel 2: transparantie-indicatoren

Verantwoording voor de gekozen transparantie-indicatoren

De indicatoren voor transparantie zijn deels gebaseerd op het wetsvoorstel Wet op de politieke partijen van oud-minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties Uitermark (Rijksoverheid, 2025). Dit wetsvoorstel wil politieke partijen verplichten om meer openheid te geven over hun financiering en interne organisatie. Hoewel dit voorstel nog in behandeling is, biedt het een nuttig kader om indicatoren op te stellen, aan de hand waarvan beoordeeld kon worden in hoeverre politieke partijen al openheid geven over hun interne organisatie en (beleids)plannen.

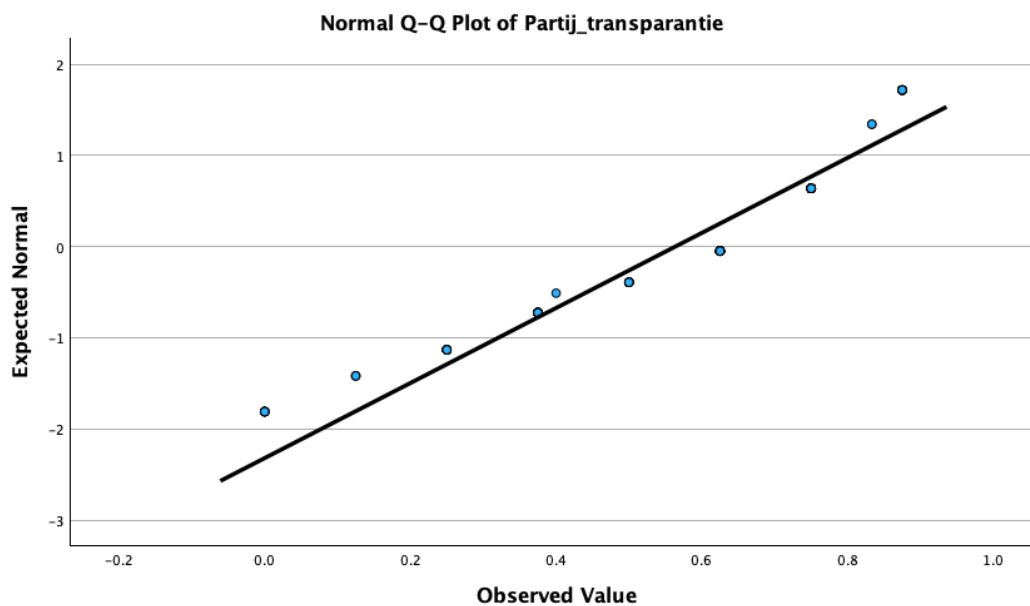
De openheid over de programma- en kandidatencommissie per verkiezing laat zien in hoeverre partijen inzicht bieden in hun interne besluitvorming over zowel de inhoud van het verkiezingsprogramma als de samenstelling van hun vertegenwoordiging. De vermelding van de contactinformatie over persoonlijke- en/of beleidsmedewerkers zegt iets over de mate van toegankelijkheid van de partij en in hoeverre politieke partijen ruimte bieden aan burgers om hen te contacteren met betrekking tot een specifiek beleidsthema. De vierde indicator betreft de openbaarmaking van de procedure totstandkoming van de kandidatenlijst. Deze indicator toont aan in hoeverre een partij transparant is over haar selectieproces en interne besluitvorming omtrent wie haar vertegenwoordigt tijdens verkiezingen. Door het openbaar maken van neveninstellingen kunnen politieke partijen aantonen in hoeverre ze inzicht geven in hun bredere organisatorische structuur en externe en interne netwerken waarmee zij samenwerken. Hoewel indicatoren 4 en 5 (nog) niet wettelijk verplicht zijn, kan de vrijwillige openbaarmaking ervan aantonen in hoeverre een partij waarde lijkt te hechten aan transparantie en openheid jegens burgers. Tot slot wordt gekeken of partijen openheid geven over de interne organisatie. Op grond van de ANBI-regels moeten partijen enkel het statutair bestuur publiceren (Belastingdienst, z.d.). Indien een partij meer openheid geeft over de interne partijstructuur, door het tonen van bijvoorbeeld andere organen of afdelingen in een organogram, duidt dat op extra openheid.

De beleidsmatige indicatoren meten in welke mate partijen hun beleidsplannen toelichten. De financiële verantwoording van verkiezingsplannen laat zien of partijen hun voorstellen onderbouwen en dat het niet slechts een weergave van beleidsplannen betreft. Daarbij maken sommige partijen bewust de keuze om hun verkiezingsprogramma's niet door te laten rekenen of te analyseren door onafhankelijke instituties. Dit onderzoek controleert of de partijen dan bijvoorbeeld zelf openheid van zaken geven met een financiële onderbouwing. Tot slot duidt de openheid in standpunten niet op de prioritering van standpunten per partij, maar doelt op de weergave van standpunten op de partijwebsite met daarbij een onderbouwing. Dit zegt iets over de mate waarin partijen hun belangrijkste punten kiezen en toelichten richting de kiezers.

Betrouwbaarheidstest afhankelijke variabele en normaalverdeling

Om de mate van transparantie te meten, is een schaal ontwikkeld, waarbij alle bovenstaande 8 indicatoren werden samengevoegd. De betrouwbaarheidstest die werd uitgevoerd toonde een Cronbach's alpha van .766. In de sociale wetenschappen wordt een Cronbach's alpha van boven de 0.7 als betrouwbare schaal gezien (Bolarinwa, 2015). Dit geeft aan dat de gekozen indicatoren in sterke mate de afhankelijke variabele, ofwel de mate van transparantie, meten, waardoor de schaal geschikt is om de relatie met de andere onafhankelijke variabelen te meten.

Tevens is gecontroleerd of de afhankelijke variabele normaal verdeeld is. Dit werd gecontroleerd aan de hand van een Shapiro Wilk-test en Q-Q plots. De Shapiro-Wilk test was significant ($p < .001$), wat duidt op een significante afwijking van de normaalverdeling. Dit is hoogstwaarschijnlijk te verklaren door de steekproefgrootte. De Q-Q plots daarentegen lieten geen ernstige afwijkingen van de normaalverdeling zien, zoals te zien is in figuur 1 hieronder. De normaliteitsaannname is daarom in dit onderzoek als voldoende beschouwd.

Figuur 1: normale Q-Q Plot van de afhankelijke variabele

Operationalisatie onafhankelijke variabelen

Voor de kwantitatieve analyse zijn in eerste instantie 2 onafhankelijke variabelen geoperationaliseerd: de waarde die partijen hechten aan transparantie en de organisatorische capaciteit van partijen. Beide variabelen zijn vastgesteld middels een documentanalyse, waarbij verkiezingsprogramma's, (financiële) jaarverslagen en partijwebsites zijn doorzocht, wederom via WaybackMachine. De data is voor elk verkiezingsjaar en per partij verzameld en gecodeerd in SPSS, zodat deze vergelijkbaar is tussen partijen en over tijd.

Onafhankelijke variabele 1: waarde die partijen hechten aan transparantie

Om te onderzoeken in hoeverre transparantie daadwerkelijk belangrijk is voor een partij, is een documentanalyse uitgevoerd waarbij de frequentie van het woord 'transparantie' in verkiezingsprogramma's is bepaald. Partijen kunnen de term 'transparantie' ook op andere manieren aanduiden, daarom zijn enkele synoniemen meegenomen in de analyse, zie tabel 3. Gedurende de analyse is gebruik gemaakt van een asterisk (*) bij de zoektermen, zodat ook varianten als 'openbaar', 'inzichtelijk' of 'toegankelijk' zijn meegenomen. Hierdoor zijn de volledige termen en mogelijke vervoegingen herkend. Een kanttekening bij deze documentanalyse is van belang. Om foute positieven, zoals 'openbaar vervoer' of 'toegankelijke zorg' te voorkomen, zijn de contexten waarin de zoektermen worden genoemd,

gecontroleerd. Termen die geen betrekking hadden op bestuurlijke transparantie zijn niet meegeteld. Tevens is het van belang om te benoemen dat de scores van de waarde die gehecht wordt aan transparantie relatief zijn gemeten. Dus het aantal keer dat de onderstaande synoniemen benoemd is, is gedeeld door het aantal woorden in het verkiezingsprogramma. Op deze manier kan er goed beoordeeld worden in hoeverre een partij aandacht besteedt aan de termen gerelateerd aan transparantie.

Openheid	Toegankelijkheid
Openbaarmaking	Inzichtelijkheid

Tabel 3: synoniemen transparantie

Onafhankelijke variabele 2: organisatorische capaciteit

De organisatorische capaciteit van partijen is gemeten aan de hand van financiële jaarverslagen en -rapporten. Hierbij is gekeken naar twee indicatoren, namelijk: de salariskosten van de partij, als indicator voor de omvang van de personele capaciteit van de partij en het aantal fte in dienst van de partij per verkiezingsjaar. Beide variabelen geven inzicht in de (financiële) middelen die de partijen beschikbaar hebben om personeel uit te betalen en daarmee de interne organisatie en activiteiten van de partijen te regelen. De financiële middelen zijn opgenomen in de dataset als absolute waarden en gelden keer 1000. Het aantal fte is eveneens als absolute waarde opgenomen.

Onafhankelijke controlevariabelen

Gedurende de regressieanalyses zijn enkele controlevariabelen meegenomen, zoals ideologie, wat duidt op de positionering van politieke partijen op het politieke spectrum, regeringsdeelname en het aantal leden van partijen. Ideologie is meegenomen als controlevariabele, omdat partijen ideologisch kunnen verschillen in hun benadering van openheid en verantwoording. De data met betrekking tot positionering op het politieke spectrum is vergaard uit de CHES datasets van 2006 tot en met 2024. De links-rechts positionering van politieke partijen op het politieke spectrum is onderverdeeld op een schaal van 0 (extreem links) tot 10 (extreem rechts), waarbij 5 het centrum betreft.

Ook is regeringsdeelname meegenomen als controlevariabele, omdat partijen die deelnemen aan de regering aan de beleidsknoppen draaien, waardoor ze meer onder de loep liggen bij de media en het electoraat, wat weer van invloed kan zijn op hun motivatie om transparant te zijn of niet. De data voor deze controlevariabele is vergaard via de website van Rijksoverheid (Rijksoverheid, 2024). Indien een partij heeft meegeregeerd in een desbetreffende regeringsperiode krijgt deze partij de score 1 en indien de partij niet heeft meegeregeerd krijgt de partij een score van 0. Regeringsdeelname is op basis van feitelijke deelname aan het kabinet tijdens de verkiezing. Voor de partijen die nog in de formatiefase zaten, is de score 0 toegekend.

Tevens is het ledenaantal van politieke partijen meegenomen. Partijen die veel leden hebben, voelen mogelijk een grotere verantwoordelijkheid om transparanter te zijn dan partijen met minder leden. De data voor deze controlevariabele is verzameld via het DNPP.

Tot slot is er een laatste controlevariabele meegenomen in de regressie, namelijk de leeftijd van een partij. Gedurende het verzamelen van de data en het uitwerken van de dataset viel op dat veel oudere, gevestigde partijen vaker tegemoet kwamen aan de transparantie-indicatoren dan jonge, minder gevestigde partijen. Om te onderzoeken of er daadwerkelijk systematische verschillen bestaan tussen partijen in hun gemiddelde transparantieniveau, is een *one-way ANOVA* met een post hoc Tukey test uitgevoerd. De resultaten van deze toets (zie tabel 4) laten zien dat partijen zich in duidelijk te onderscheiden subsets clusteren, wat wijst op variatie tussen partijen. Een aantal oudere, meer gevestigde partijen, zoals CDA, D66, GroenLinks, PvdA, SGP, SP en VVD, bevindt zich in de hoogste subsets, terwijl relatief jonge partijen, zoals BBB, DENK, FvD en JA21, in de lagere subsets voorkomen. Deze resultaten gaven de indruk dat de leeftijd van een partij mogelijk van invloed kan zijn op de mate van transparantie van politieke partijen, waardoor deze indicator ook alsnog is meegenomen als onafhankelijke variabele gedurende de regressieanalyse. De data voor deze onafhankelijke variabele is vergaard uit het DNPP en de waarden zijn absoluut meegenomen. GroenLinks-PvdA is bij deze variabele opgegeven als *missing value*, omdat GroenLinks en Partij van de Arbeid nog niet officieel zijn gefuseerd en er dus nog geen 'echte' leeftijd van deze partij bestaat. De leeftijden van GroenLinks en Partij voor de Arbeid zijn daarom afzonderlijk meegenomen.

Voorafgaand aan de analyses zijn alle missende waarden gecodeerd als 9999 in de dataset. In SPSS zijn deze waarden vervolgens als *system missing* gedefinieerd, zodat deze niet zouden worden meegenomen in de regressie. Daarnaast zijn de continue variabelen gestandaardiseerd door middel van Z-scores. Deze standaardisering is toegepast, zodat de variabelen met verschillende meeteenheden makkelijker kunnen worden vergeleken.

Mate van transparantie van politieke partijen								
	Partij	N	Subset for alpha = 0.05					
			1	2	3	4	5	
Tukey	PVV	10	.0375					
HSD ^{a,b}	FvD	5		.2500				
	JA21	3		.2917				
	DENK	5		.3550	.3550			
	PvdD	10		.3625	.3625			
	NSC	2		.3750	.3750			
	BBB	3		.4167	.4167			
	50Plus	7		.4286	.4286			
	VOLT	4			.5000	.5000		
	GL-	2				.6875	.6875	
	PvdA							
	SGP	10				.7000	.7000	
	GL	8				.7031	.7031	
	CDA	10					.7125	
	SP	10					.7125	
	VVD	10					.7125	
	PvdA	8					.7188	
	D66	10					.7750	
	CU	10					.7792	
	Sig.			1.000	.165	.509	.053	.978

Kanttekening: Partijen die binnen dezelfde subset staan, verschillen niet significant van elkaar in ervaren transparantie ($\alpha = .05$)

Tabel 4: one-way ANOVA met Tukey post hoc test

Beschrijvende statistieken

	N	Min.	Max.	Mean	Sd.	Geoperationaliseerd
Mate van transparantie politieke partijen	127	.00	.88	.5635	.24297	8 indicatoren binair gecodeerd (0 en 1) en samengevoegd tot afhankelijke variabele
Partijleeftijd	170	2.00	107.00	33.9412	30.41035	Van oprichtingsjaar tot en met 2025
Regeringsdeelname	127	.00	1.00	.2362	.42644	Binair gecodeerd (0 en 1)
Fte	78	.00	60.47	20.6903	15.75056	Aantal fte per verkiezingsjaar
Financiële middelen	97	.00	2717.00	1019.9994	755.28882	Absolute waarden x1000 per verkiezingsjaar
Ledenaantal	125	1.00	69000.00	24644.1200	17947.70830	Absolute waarden
Ideologie	68	1.00	9.83	5.4879	2.56084	Schaal van 0 tot en met 10
Waardehechting transparantie	124	.00	.20	.0468	.04194	Aantal referenties aan transparantie gedeeld door het aantal woorden in de verkiezings-programma's
Valid N (listwise)	35					

Tabel 5: beschrijvende statistieken van de afhankelijke en onafhankelijke variabelen

Kwalitatieve analyse:

Om de kwantitatieve bevindingen beter te kunnen duiden, zijn drie aanvullende semigestructureerde interviews met drie politieke partijen gehouden. Deze interviews bieden de mogelijkheid om te onderzoeken in hoeverre politieke partijen de gevonden significante factoren zelf herkennen als mogelijke verklaringen voor verschillen in transparantie tussen politieke partijen. Tevens is nagegaan welke rol externe druk, vanuit de media of niet-gouvernementele organisaties, speelt voor het wel of niet transparant zijn als partij. De kwalitatieve analyse is bovenal uitgevoerd ter exploratieve onderbouwing.

Er is gekozen voor semigestructureerde interviews, omdat deze methode een goede optie biedt om dieper in te gaan op de bovenstaande factoren en externe druk, maar het ook ruimte open laat om andere verklaringen aan te halen (Bryman, 2012, pp. 468-472). Gestructureerde interviews laten hier minder ruimte voor open. Er is gesproken met medewerkers van de partijbureaus van Volt Nederland, GroenLinks en de Partij van de Arbeid. Wegens privacyoverwegingen wordt slechts verwezen naar ‘medewerker partijbureau’. Hoewel er meerdere partijen zijn gecontacteerd, hebben alleen deze drie partijen gereageerd.

Partij	Functie	Datum van het interview
Volt Nederland	Medewerker partijbureau	1 december 2025
GroenLinks	Medewerker partijbureau	5 december 2025
Partij van de Arbeid	Medewerker partijbureau	16 december 2025

Tabel 6: informatie over de respondenten

De Partij van de Arbeid is op de SGP na, de oudste politieke partij van Nederland en heeft in vergelijking met andere partijen een groot ledenaantal. Ook GroenLinks heeft een groot ledenaantal en is met 35 jaar tevens een gevestigde partij in het Nederlandse politieke landschap (Hoetink, 2025). Volt Nederland daarentegen is een relatief jonge partij, met een aanzienlijk kleiner ledenaantal in vergelijking met andere politieke partijen. Alle drie de partijen kunnen worden geclassificeerd als (centrum)linkse partijen, volgens de CHES dataset uit 2024 (Bakker et al., 2024). Tot slot scoren zowel GroenLinks als Partij van de Arbeid in de hoogste subsets en daarmee kunnen ze dus worden gezien als zeer transparante partijen. Volt scoort in de middel- tot middelhoge subsets, waardoor het eveneens als transparante partij kan worden gezien. Doordat alle partijen (redelijk) hoog scoren op transparantie kunnen ze worden geclassificeerd als *most-likely cases*. Het ontbreken van een *least-likely case* kan als beperking worden gezien in dit onderzoek. De interviews bieden echter alsnog relevante context met betrekking tot de verschillende factoren.

Alle interviews zijn getranscribeerd, gecodeerd en gecategoriseerd in Excel. Daarbij is gekeken naar de eerdergenoemde kwantitatieve factoren, maar ook naar de vorm (druk vanuit de media of ngo's), frequentie en intensiteit van externe druk. Externe druk is in dit onderzoek opgevat als de invloed van externe actoren, waaronder de media en niet-gouvernementele

organisaties, op partijen om informatie openbaar te maken. De interviews zijn afgenomen aan de hand van een vooraf opgestelde topiclist, zie appendix 1.

Resultaten

Kwantitatieve analyse:

Reeds benoemd in de methodologie wees de one-way ANOVA met Tukey post hoc test (zie tabel 4) uit dat er significante variatie bestaat tussen politieke partijen in hun gemiddelde transparantieniveau, wat erop wijst dat partijen van elkaar verschillen in hun mate van transparantie. Daarnaast is er onderzoek gedaan naar verschillende factoren die van invloed zijn op de mate van transparantie van partijen. Daarvoor zijn van 5 sequentiële regressieanalyses uitgevoerd. In het eerste regressiemodel zijn alle 7 onafhankelijke variabelen meegenomen. De R^2 in het eerste model is .348, wat erop duidt dat het eerste model 34,8% van de variatie in de afhankelijke variabele, de mate van transparantie, verklaart. In tabel 7 is echter te zien dat geen enkele variabele significant is. Tevens hebben drie afhankelijke variabelen (ledenaantal, financiële middelen en het aantal fte) een VIF-score boven de 5. Een VIF-score van boven de 5 wijst op de aanwezigheid van multicollineariteit tussen sommige variabelen. Deze verhoogde multicollineariteit wijst op de sterke onderlinge samenhang tussen variabelen, waardoor het regressiemodel moeite heeft om de afzonderlijke bijdrage van de losse variabelen te tonen. In het geval van financiële middelen, het aantal fte en ledenaantal is het logisch dat deze variabelen onderlinge samenhang vertonen. Het aantal leden heeft namelijk betrekking op de financiële middelen van een partij – en dus op het personeel, onder meer vanwege de subsidie en ledencontributies die partijen ontvangen. Doordat de VIF-scores van deze drie variabelen boven de 5 lagen en een VIF-score van boven de 5 in de literatuur wordt gezien als teken van multicollineariteit (Kim, 2019), is besloten om meerdere regressies te draaien, waarbij de variabelen sequentieel buiten het model zijn gelaten.

Coëfficiënten

	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4		Model 5	
	Coeff.	SE.	Coeff.	SE.	Coeff.	SE.	Coeff.	SE.	Coeff.	SE.
(Constant)	.626	.039	.574	.024	.633	.030	.624	.037	.526	.023
Ledenaantal	.017	.085	-.038	.038	-.022	.044			.066*	.028
Regerings- deelname	-.015	.034	-.013	.028	-.001	.024	-.014	.033	.029	.023
Financiële middelen	.063	.068	.122**	.040			.062	.067		
Partijleeftijd	.030	.045	.068*	.026	.052	.028	.036	.031	.105***	.026
Ideologie	.024	.052	-.007	.026	.011	.037	.019	.045	-.065**	.024
Waarde- hechting transparantie	-.005	.026	-.006	.022	-.013	.023	-.007	.024	.033	.022
Fte	.028	.074			.079	.045	.034	.065		
	R ² .348		R ² .497		R ² .306		R ² .347		R ² .556	

*Kanttekening: significantielevel * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$*

Tabel 7: regressieanalyses

In model 2 lijkt partijleeftijd een positief en tevens significant effect te hebben op transparantie; oudere politieke partijen zijn gemiddeld transparanter dan jongere partijen. Daarnaast heeft ook de omvang van financiële middelen in dit model een positief effect op transparantie, wat suggereert dat partijen met meer financiële middelen een hogere mate van transparantie vertonen.

In model 5 blijken ledenaantal en partijleeftijd positief te correleren met transparantie; oudere partijen en partijen met grotere ledenaantallen zijn gemiddeld transparanter dan jongere partijen en partijen met kleinere ledenaantallen. Daarnaast toont het model een negatief effect tussen ideologie (positionering politieke spectrum) en de mate van transparantie. Dit impliceert dat hoe rechtser een partij op het spectrum gepositioneerd is, hoe lager haar mate van transparantie is.

De variabele partijleeftijd laat in meerdere modellen een positief en significant effect zien. Afhankelijk van de modelopbouw zijn ook financiële middelen, ledenaantal en ideologie van significante invloed op de mate van transparantie van partijen. Voor regeringsdeelname en waardehechting aan transparantie wordt in geen van de modellen ondersteuning gevonden, aangezien deze variabelen in geen enkel model significant zijn.

Kwalitatieve analyse:

Uit de interviews met de respondenten van Volt Nederland, GroenLinks en Partij van de Arbeid kwamen bovenal bevestigende inzichten naar voren ten aanzien van de kwantitatieve resultaten. De respondenten reflecteerden op de onafhankelijke variabelen, terwijl daarnaast expliciet aandacht werd besteed aan de rol van externe druk en andere mogelijke factoren.

Externe druk

De respondent van Volt gaf aan dat er nauwelijks tot geen externe druk wordt ervaren. Transparantie lijkt voor Volt eerder een intern proces, en niet zo zeer een reactie op media of ngo's: *"Transparantie is vanaf het begin een heel belangrijk uitgangspunt geweest. Het is eerder dat andere partijen dat niet deden, dat speelt meer mee dan wat media ervan vinden. [...] We zijn vooral bezig met de interne opbouw, niet zozeer hoe de buitenwereld ernaar kijkt".*

De respondent van GroenLinks sluit hier deels bij aan en herkent zich niet in een externe druk die wordt opgelegd om transparant te zijn. De respondent benoemde daarbij dat het juist als wenselijk onderdeel van het democratische proces moet worden beschouwd: *"Media en maatschappij hebben een controlerende functie binnen het democratische proces. [...] We zien het eerder als een verantwoordelijkheid".* Ook de respondent van de PvdA stelt dat er nauwelijks externe druk wordt ervaren: *"Er zijn veel statuten en procedures die gewoon vastliggen; leden moeten inspraak hebben en bepaalde dingen moeten we publiceren. [...] Soms denk je wel na over hoe je iets naar buiten brengt, maar in principe ligt het gewoon vast".* Transparantie wordt door de respondenten daarmee niet ervaren als een vorm van externe druk, maar eerder als een intrinsiek en normatief uitgangspunt van het functioneren van politieke partijen.

Partijleeftijd

Daarnaast stelde de respondent van Volt dat partijleeftijd – overeenkomend met de kwantitatieve bevindingen – inderdaad een belangrijke factor lijkt te zijn die de mate van transparantie kan verklaren. De respondent geeft aan dat Volt nog een relatief jonge politieke partij is wat leidt tot minder stabiele of volledig uitgewerkte procedures om als partij volledig transparant te kunnen zijn: *"Volt is nog niet zo oud. [...] Het is vooral heel veel trial and error, de afgelopen jaren".* De respondent van GroenLinks beaamde eveneens dat een oudere partij

profijt heeft van gestandaardiseerde processen en commissies die al jarenlang volgens een vast stramien werken: *“We hebben als partij allerlei gremia om dit soort processen in goede banen te leiden. [...] En als je dat heel veel jaren doet, dan heb je mensen die dat al heel lang doen en die andere mensen wegwijs kunnen maken [...]. Een nieuwe partij kan dat wel ook doen, maar dan heb je gewoon een hoop werk te doen om dat strak neer te zetten”*. Ook de respondent van de PvdA, de op één na oudste partij van Nederland, stelde dat leeftijd van een partij simpelweg veel effect heeft op de mate van transparantie.

Ledenaantal

Alle respondenten erkenden dat een groter ledenaantal gepaard gaat met een grotere verantwoordelijkheid ten opzichte van de leden. Zowel de GroenLinks respondent als de PvdA respondent gaf aan dat een toenemend ledenaantal gepaard gaat met een toenemende verantwoordingsdruk: *“Onze partij is gigantisch gegroeid naar 125.000 lidmaatschappen. [...] Met meer leden voelen we meer verantwoordelijkheid om transparant te zijn en ook interne inspraak en ledendemocratie is daar onderdeel van”*. De Volt respondent stelt ook dat een groter ledenaantal van invloed is op de mate van transparantie en legt hierbij de nadruk op de (indirecte) relatie tussen een groter ledenaantal en meer (financiële) middelen: *“Hoe groter het aantal leden, hoe meer subsidie. Hoe meer financiële middelen je hebt, om aan transparantie te werken”*. Hieruit blijkt dat de respondent doelt op een link tussen ledenaantal, meer financiële middelen en meer organisatorische capaciteit. Deze verhouding is tevens deels terug te zien in de kwantitatieve bevindingen, waarbij financiële middelen, fte en ledenaantal in model 1 een verhoogde mate van multicollineariteit laten zien, wat duidt op onderlinge samenhang tussen deze variabelen.

Organisatorische capaciteit

Met betrekking tot de organisatorische capaciteit lopen de antwoorden van de respondenten uiteen. De respondent van Volt stelt dat organisatorische capaciteit, die volgens de respondent indirect samenhangt met ledenaantallen en meer subsidie, wel degelijk van invloed is op de mate van transparantie. De respondent stelt dat Volt nu bovenal afhankelijk is van vrijwilligers: *“Bijna al mijn collega’s zijn vrijwilligers. [...] Onze organisatie is gebouwd op vrijwilligers, en die vinden dit soort dingen minder leuk om te doen”*. De respondent stelt dat je pas kan bouwen aan transparantie als dit intern beklonken is en je mensen in dienst hebt

die hieraan kunnen werken. De respondent van GroenLinks erkent eveneens dat personeel en middelen nodig zijn om transparant goed te organiseren, maar nuanceert de rol van financiële capaciteit. Volgens de respondent zijn de technische middelen op zichzelf niet bijzonder kostbaar: *“communiceren an sich is niet zo duur. Je website, je nieuwsbrief, je digitale ledenvergaderingen, dat is natuurlijk allemaal niet zo prijzig. Het werk om dat goed en tijdig te doen, dat kost gewoon tijd”*. Daarmee benadrukt de respondent dat transparantie vooral vraagt om structurele, organisatorische inbedding. De respondent van PvdA stelt dat het effect van organisatorische capaciteit op de mate van transparantie enorm is: *“Je hebt 40 mensen op het partijbureau werken, voor 65.000 mensen, en dan heb je ook nog eens vaak verkiezingen”*.

Partijpositionering politieke spectrum

De respondent van Volt herkende in positionering op het politieke spectrum niet zozeer een verklarende factor: *“Ik denk dat ideologie niet veel uit zou moeten maken, eerlijk gezegd”*. Wel wees de respondent op de mogelijke aanwezigheid van wantrouwen op de politieke flanken: *“Dat... Misschien hoe meer je naar de flanken gaat, hoe minder transparant het wordt. [...] De reden daarvoor zie ik meer terugkomen dat de mensen op de flanken geneigd zijn om wantrouwen te hebben. Dat dat dan samengaat met elkaar”*. Hoewel de respondent ideologie niet als directe oorzaak ziet, koppelt hij een mindere mate van transparantie aan extremere posities op het politieke spectrum; een bevinding die ook gedeeltelijk is terug te zien in de kwantitatieve analyse. De respondent van GroenLinks zag ook niet een direct verband tussen partijpositionering en de mate van transparantie. De respondent gaf aan dat zowel (centrum)rechtse partijen als (centrum)linkse partijen verantwoordelijkheid lijken te nemen met betrekking tot transparantie. De respondent van de PvdA daarentegen benadrukte wel de samenhang van ideologie en de mate van transparantie: *“Links heeft traditioneel meer aandacht voor ledendemocratie en openheid, terwijl radicaal-rechts daar minder mee bezig is”*.

Regeringsdeelname

Zowel in de kwantitatieve als kwalitatieve analyse zijn geen harde bewijzen gevonden voor een mogelijke correlatie tussen regeringsdeelname en de mate van transparantie.

Discussie

Uit de kwantitatieve analyse blijkt dat de waarde die partijen hechten aan transparantie geen significante invloed heeft op de mate van transparantie. Dit betekent dat er in dit onderzoek geen bewijs is gevonden voor hypothese 1, waardoor de nulhypothese niet wordt verworpen. Organisatorische capaciteit uitgedrukt in financiële middelen toont een significant effect als het aantal fte niet wordt meegenomen in het regressiemodel. Organisatorische capaciteit uitgedrukt in financiële middelen kan daarmee mogelijk als verklarende factor dienen voor de mate van transparantie. Daarbij is het van belang om te benoemen dat het gebruik van meerdere, onderling sterk samenhangende indicatoren het lastig maakt om het effect van organisatorische capaciteit als geheel vast te stellen. Hypothese 2 kan daarom gedeeltelijk worden ondersteund. Uit de kwalitatieve analyse bleek dat er geen bewijs is gevonden dat externe druk van invloed is op de mate van transparantie. De exploratieve verwachting kan daardoor worden verworpen.

Hoewel de kwalitatieve bevindingen de kwantitatieve bevindingen grotendeels ondersteunen, is er sprake van een discrepantie met betrekking tot de waarde die partijen hechten aan transparantie. In de regressiemodellen is geen sprake van een significante correlatie tussen de waardehechting en de mate van transparantie. De respondenten geven echter aan dat transparantie een belangrijke kernwaarde is binnen hun partijen en dat deze zit ingebakken in hun visie en hun organisatorisch/intern handelen. De waarde die partijen hechten aan transparantie is in dit onderzoek gemeten aan de hand van het aantal keren dat transparantie (en bijhorende synoniemen) wordt genoemd in de verkiezingsprogramma's. Uit de semigestructureerde interviews bleek echter dat partijen transparantie ook op andere manieren in de praktijk brengen, bijvoorbeeld in de wijze waarop zij met hun leden communiceren en hen betrekken bij interne besluitvorming. Dit suggereert dat transparantie binnen partijen breder wordt ingevuld dan alleen via partijprogramma's, waardoor de huidige operationalisatie mogelijk tekort schiet. In vervolgonderzoek zou daarom gekozen kunnen worden voor een alternatieve operationalisatie.

Naast organisatorische capaciteit zijn er enkele andere factoren die van invloed zijn. Met name partijleeftijd, ledenaantal en positionering op het politieke spectrum vertonen significante verbanden met de mate van transparantie, mits de variabelen fte en financiële

middelen niet worden meegenomen in de regressie. Ook in de kwalitatieve analyse komt duidelijk naar voren dat zowel de partijleeftijd als het ledenaantal van invloed zijn op de mate van transparantie van politieke partijen. De respondenten van beide partijen erkennen dat oudere, en tevens grotere (qua ledenaantal) partijen meer vaste organisatorische structuren en procedures hebben om alle processen met betrekking tot transparantie in goede banen te leiden. Ook het effect van ideologie wordt gezien als verklarende factor door de respondenten.

Dit onderzoek kent ook enkele beperkingen. Allereerst is de kwalitatieve analyse uitgevoerd met partijen die relatief hoog scoren op de mate van transparantie. Het ontbreekt aan een perspectief van een *least-likely case*, waardoor de bevindingen vooral gelden voor reeds transparante partijen en waardoor de generaliseerbaarheid beperkt is. Daarnaast is op basis van de steekproefgrootte van 35 het aantal variabelen in de regressieanalyses hoger dan de aanbevolen limiet van 4 voor betrouwbare resultaten (Green, 1991, p. 503). Hierdoor moeten de resultaten met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd, waardoor de statistische kracht van de analyses minder sterk is en de effecten van de variabelen wat beperkter zijn.

Conclusie

Het doel van dit onderzoek was om te onderzoeken welke factoren de mate van transparantie van Nederlandse politieke partijen verklaren, en daarmee een lacune in de bestaande literatuur op te vullen die zich voornamelijk richt op transparantie binnen overheidsorganisaties. De onderzoeksvraag luidde: *“Welke factoren verklaren de mate van transparantie van Nederlandse politieke partijen?”*

Zowel de kwantitatieve als kwalitatieve resultaten laten zien dat de variatie in transparantie tussen partijen voornamelijk wordt verklaard door institutionele en organisatorische factoren, waarbij partijleeftijd een consistente en significante rol speelt; oudere partijen vertonen gemiddeld een hogere mate van transparantie dan jongere partijen. Daarnaast tonen ledenaantal, organisatorische capaciteit en ideologische positionering verbanden met transparantie. Deze effecten zijn echter conditioneel en hangen af van de opbouw van het regressiemodel. Voor factoren zoals regeringsdeelname, externe druk en de waarde die partijen hechten aan transparantie is geen significante verklaring gevonden.

Theoretisch draagt dit onderzoek bij door inzichten uit de literatuur over overheidsorganisaties te toetsen in de context van politieke partijen. Waar bestaande literatuur impliceert dat waardehechting aan transparantie door politieke partijen zelf en externe druk door media en ngo's van invloed zijn op de mate van transparantie van en binnen (overheids)organisaties, blijkt dit in de context van politieke partijen niet op te gaan. Hiermee nuanceert dit onderzoek bestaande theorie over transparantie en benadrukt het bovendien dat transparantie binnen politieke partijen bovenal een resultaat is van institutionele en organisatorische kenmerken.

Door het gebruik van een *mixed methods* benadering zijn niet alleen de statistische verbanden tussen de variabelen in beeld gebracht, maar zijn ook de onderliggende verklaringen blootgelegd. Zo wijzen de kwalitatieve bevindingen uit dat oudere partijen baat hebben bij gestandaardiseerde processen en institutionele maturiteit. Ook het effect van een groter ledenaantal wordt door de respondenten erkend; partijen met meer leden ervaren een hogere interne verantwoordingsdruk en beschikken vaak over meer financiële middelen door subsidies die ze krijgen, waardoor ook meer personeel in dienst kan worden genomen. Dit vergroot de organisatorische capaciteit en daarmee de mogelijkheid om transparant te zijn. Ideologische positionering blijkt eveneens een effect te hebben; respondenten gaven aan verschil te zien in de manier waarop transparantie wordt geuit door politieke partijen op de flanken.

Op basis van deze bevindingen kunnen enkele aanbevelingen voor vervolgonderzoek worden gedaan. Allereerst kan de operationalisatie van waardehechting aan transparantie verder worden uitgebreid door bijvoorbeeld interne communicatie en ledenbetrokkenheid binnen politieke partijen mee te nemen. Daarnaast kan de kwalitatieve analyse worden verbreed door ook minder transparante partijen te interviewen, zodat de generaliseerbaarheid kan worden vergroot. Tot slot kan vervolgonderzoek focussen op een meer eenduidige operationalisatie van organisatorische capaciteit om de afzonderlijke effecten van samenhangende variabelen beter te kunnen onderscheiden.

Appendix 1: topiclist interview

Introductie

- Introduceren van het onderzoeksonderwerp
 - Benoemen van de vertrouwelijkheid van het interview en vragen of het interview opgenomen en getranscribeerd mag worden
1. Kunt u beschrijven of en hoe externe actoren, zoals de media of ngo's, van invloed zijn op de mate van transparantie van uw partij?
1a. Indien ja: zijn er voorbeelden, waarbij externe druk heeft geleid tot meer of juist tot minder transparantie? Komt dit vaak voor?
 2. In hoeverre speelt het aantal leden van uw partij een rol in de mate van openheid van uw partij?
2a. Merkt u dat de interne druk om transparant te zijn toeneemt naarmate het ledenaantal toeneemt?
 3. Heeft de leeftijd van uw partij invloed op hoe transparant uw partij is?
3a. Denkt u dat oudere partijen meer systematische procedures hebben voor transparantie?
3b. Zijn er volgens u meerdere uitdagingen voor jongere partijen dan voor oudere partijen om transparant te zijn?
 4. In hoeverre beïnvloedt de organisatorische capaciteit (bijv. personeel en de financiële middelen) de mogelijkheid om informatie openbaar te maken?
 5. In hoeverre heeft de ideologische positie van een partij invloed op de mate van transparantie?
5a. Ziet u bijvoorbeeld een andere omgang omtrent transparantie bij linkse of rechtse partijen?
 6. Hoe belangrijk is transparantie voor uw partij?

6a. Indien ja: wordt dit dan ook actief meegenomen bij beslissingen met betrekking tot transparantie?

7. In hoeverre heeft regeringsdeelname invloed op de mate van transparantie van politieke partijen?

7a. Indien ja: heeft dit dan ook weer te maken met de externe druk van bijvoorbeeld de media?

8. Zijn er nog andere factoren die volgens u van invloed zijn op de mate van transparantie van politieke partijen?

Afsluiting

- Bedanken voor het interview
- Benoemen dat de respondent de resultaten mag inzien, indien gewild.

Bibliografie:

Albu, O. B., & Flyverbom, M. (2019). Organizational transparency: Conceptualizations, conditions, and consequences. *Business & society*, 58 (2), 268-297.

Bakker, R., Hooghe, L., Jolly, S., Marks, G., Polk, J., Rovny, J., Steenbergen, M. & Vachudova, M. (2024). *25 Years of Political Party Positions in Europe: The Chapel Hill Expert Survey, 1999-2024*, [Working paper].

Bauhr, M., & Grimes, M. (2012). What is government transparency? New measures and relevance for quality of government. [Working paper]. *University of Gothenburg*.

Belastingdienst (z.d.). Gegevens van een ANBI publiceren op het internet. Geraadpleegd op 9 oktober 2025, van https://www.belastingdienst.nl/wps/wcm/connect/bldcontentnl/belastingdienst/zakelijk/bijzondere_regelingen/goede_doelen/algemeen_nut_beogende_instellingen/gegevens_van_een_anbi_publiceren_op_een_internetsite/.

Birkinshaw, P. (2006). Freedom of Information and Openness: Fundamental Human Rights, *Administrative Law Review*, 58 (1), 177-218.

Bolarinwa, O. A. (2015). Principles and methods of validity and reliability testing of questionnaires used in social and health science researches. *Nigerian postgraduate medical journal*, 22 (4), 195-201.

Boogers, M., & Voerman, G. (2003). Surfing citizens and floating voters: Results of an online survey of visitors to political web sites during the Dutch 2002 General Elections. *Information Polity*, 8 (1), 1-2.

Boogers, M., Voerman, G., & Lucas, G. (2007). *Enquête Politiek Online*. Den Haag.

Bryman, A. (2012). *Social Research Methods*. Oxford University Press.

Casal Bértoa, F., Heapy-Silander, A., & Lynge, H. (2024). Can financial transparency help parties institutionalize and save democracy? *Policy Studies*, 1-23.

Cucciniello, M., Porumbescu, G. A., & Grimmelikhuijsen, S. (2017). 25 years of transparency research: Evidence and future directions. *Public Administration Review*, 77 (1), 32–44.

De Fine Licht, J., Naurin, D., Esaiasson, P., & Gilljam, M. (2014). When does transparency generate legitimacy? Experimenting on a context-bound relationship. *Governance*, 27 (1), 111-134.

Díez-Garrido, M. (2023). Openness as a new communication strategy for political parties. A comparison between Spanish and Portuguese websites. *Trípodos*, 53 (1), 122-142.

Fenster, M. (2005). The opacity of transparency. *Iowa L. Rev.*, 91, 885.

Florini, A. (2007). *The right to know: Transparency for an open world*. New York: Columbia University Press.

Fox, J. (2007). The uncertain relationship between transparency and accountability. *Development in practice*, 17 (4-5), 663-671.

González-Gallego, N. & Nieto-Torrejón, L. (2021). Can open data increase younger generations' trust in democratic institutions? A study in the European Union. *Plos one*, 16 (1), 1-14.

Green, S. B. (1991). How Many Subjects Does It Take To Do A Regression Analysis. *Multivariate Behavioral Research*, 26 (3), 499–510.

Grimmelikhuijsen, S. (2012). Linking transparency, knowledge and citizen trust in government: An experiment. *International Review of Administrative Sciences*, 78 (1), 50-73.

Grimmelikhuijsen, S. G., & Welch, E. W. (2012). Developing and testing a theoretical framework for computer-mediated transparency of local governments. *Public administration review*, 72 (4), 562-571.

Hoetink, C. (2025). Ledentallen PvdA en GroenLinks groeien voor het tweede opeenvolgende jaar substantieel. Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen, Rijksuniversiteit Groningen. Geraadpleegd op 9 januari 2026, van <https://www.rug.nl/research/dnpp/uitgelicht/ledentallen/ledental-2025>.

Ivankova, N. V., Creswell, J. W., & Stick, S. L. (2006). Using mixed-methods sequential explanatory design: From theory to practice. *Field methods*, 18 (1), 3-20.

Kim, J. H. (2019). Multicollinearity and misleading statistical results. *Korean journal of anesthesiology*, 72 (6), 558-569.

Lindstedt, C., & Naurin, D. (2010). Transparency is not enough: Making transparency effective in reducing corruption. *International political science review*, 31 (3), 301-322.

March, J. G., & Olsen, J. P. (2011). The logic of appropriateness. Arena: Centre for European Studies.

Matheus, R., & Janssen, M. (2020). A systematic literature study to unravel transparency enabled by open government data: The window theory. *Public Performance & Management Review*, 43 (3), 503-534.

Meijer, A. (2013). Understanding the complex dynamics of transparency. *Public administration review*, 73 (3), 429-439.

Michel, E., Feitosa, F., Lefevere, J., Pilet, J. B., Van Erkel, P., & Van Haute, E. (2024). Studying dimensions of representation: introducing the Belgian RepResent panel (2019–2021). *European Political Science*, 23 (2), 199-217.

OECD. (2024). OECD Survey on Drivers of Trust in Public Institutions 2024 Results – Country Notes: Netherlands.

Pautz, H. (2010). The internet, political participation and election turnout: a case study of Germany's www.abgeordnetenwatch.de. *German Politics and Society*, 28 (3), 156-175.

Pasquier, M., & Villeneuve, J. P. (2007). Organizational barriers to transparency: A typology and analysis of organizational behaviour tending to prevent or restrict access to information. *International Review of Administrative Sciences*, 73 (1), 147-162.

Piotrowski, S. J., & Van Ryzin, G. G. (2007). Citizen attitudes toward transparency in local government. *The American review of public administration*, 37 (3), 306-323.

Porumbescu, G., Meijer, A., & Grimmelikhuijsen, S. (2022). *Government transparency: State of the art and new perspectives*. Cambridge University Press.

Remkes, J., Van Baalen, C., Janse de Jonge, E., Kohnstamm, J., Koole, R., Lagerwerf-Vergunst, F., Van der Meer, T., & Quick-Schuijt, N. (2018). *Lage Drempels. Hoge Dijken. Democratie en Rechtsstaat in Balans. Eindrapport van de Staatscommissie Parlementair Stelsel*. Amsterdam: Boom.

Rijksoverheid. (2024). Kabinetten sinds 1945. Geraadpleegd op 2 januari 2026, van <https://www.rijksoverheid.nl/regering/over-de-regering/kabinetten-sinds-1945>.

Rijksoverheid (2025). Voorstel Wet op de politieke partijen naar de Tweede Kamer. Geraadpleegd op 30 december 2025, van <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2025/05/13/voorstel-wet-op-de-politieke-partijen-naar-de-tweede-kamer>.

Ruijter, E., Détienne, F., Baker, M., Groff, J., & Meijer, A. J. (2020). The politics of open government data: Understanding organizational responses to pressure for more transparency. *The American review of public administration*, 50 (3), 260-274.

Schattschneider, E. E. (1952). Political parties and the public interest. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 280 (1), 18-26.

Schulz, M. (2016). Logic of consequences and logic of appropriateness. In: *The Palgrave encyclopedia of strategic management* (pp. 1-8). Palgrave Macmillan, London.

Slothuus, R., & Bisgaard, M. (2021). How political parties shape public opinion in the real world. *American Journal of Political Science*, 65 (4), 896-911.

Transparency International (2024). Corruption Perceptions Index. Geraadpleegd op 8 januari 2026, van <https://www.transparency.org/en/cpi/2024>.

Veling, K., Jong, A.H.M. de, Lange, S. de, & Voerman, G. (2018). Het publieke belang van politieke partijen. Eindrapport van de evaluatie- en adviescommissie Wet financiering politieke partijen. Den Haag: Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Villaplana, F. R., Megías, A., & Sandri, G. (2023). From open government to open parties in Europe. A framework for analysis. *Frontiers in Political Science*, 5 (1), 1095241.

Wäckerle, J. (2025). Foundations of European Politics. Geraadpleegd op 3 oktober 2025, van <https://www.foundationsofeuropeanpolitics.com/edition2/chapter7/>.